

Když čárka mění zákon: Proč je poznat české právo skoro nemožné

Úvaha o právní jistotě, srozumitelnosti a lidském rozměru zákonů v České republice

1. „Kde vlastně najdu platný zákon?“ – otázka, kterou by si neměl klást nikdo

„Když v České republice vyjde novela zákona, kde si může občan přečíst jeho úplné, platné znění?“ Na první pohled banální otázka, ale odpověď je zarážející: **nikde úplně spolehlivě.**

Sněmovní tisky, které vydává Poslanecká sněmovna, obsahují pouze **text navrhované novely**, tedy jakýsi „seznam chirurgických zásahů“ do původního zákona. Nikde se tam však nedočtete, **jak vypadá výsledný zákon po všech změnách.**

Sbírka zákonů zase publikuje jen to, co bylo formálně schváleno – **původní zákon a jeho novely**, nikoli jejich **sjednocené (konsolidované) znění.**

A tak zůstává občanovi, úředníkovi, soudci či advokátovi jediná možnost:

bud' si všechny změny „slepit“ ručně,

nebo spoléhat na **neoficiální zdroje**, jako jsou *Zákony pro lidi*, *ASPI* či *Beck-online*.

Ty jsou sice přesné, ale právně **nezávazné.**

2. Kdo nese odpovědnost, když zákon „špatně přepíšeme“?

Formálně – stát ne.

Závazný je pouze text vyhlášený ve Sbírce zákonů.

Všechno ostatní jsou pomůcky.

Pokud tedy občan udělá chybu, protože čerpal z neoficiálního zdroje nebo špatně pochopil znění, odpovědnost nese **on sám**.

To vychází z principu „neznalost zákona neomlouvá“.

Z právního hlediska je to neprůstřelné, z lidského pohledu absurdní:

Občan je odpovědný za znalost zákona, který nemá kde v úplném a platném znění získat.

3. Stát to ví. Ale zatím s tím neumí pracovat.

Zákon č. 222/2016 Sb. o Sbírce zákonů a mezinárodních smluv už s tímto problémem počítá.

Zavedl tzv. **digitální Sbírku zákonů** a v § 7 stanovil, že stát má povinnost vytvářet a zveřejňovat i **úplná (konsolidovaná) znění** právních předpisů.

Od 1. ledna 2023 už zákony skutečně vycházejí v digitální podobě, ale konsolidovaná znění zatím **nemají právní závaznost**.

Až vláda rozhodne podle § 10 odst. 2, že tato znění jsou autentická, stanou se **oficiálním pramenem práva** – tedy tím, co občan skutečně musí dodržovat.

Do té doby platí paradox:

Soud rozhoduje podle zákona, ale text zákona čte z neoficiální databáze.

4. Jak se tedy soudí v praxi?

Soudci, právníci, ministerští úředníci i inspektoři práce **běžně používají** ASPI, Beck-online nebo Zákony pro lidi.

Ne proto, že by chtěli, ale protože **jinak to prostě nejde**.

Například *Zákoník práce* má už přes **50 novel**, *Občanský zákoník* přes **100**.

Každá změna několik odstavců, přidává přechodná ustanovení, a některé dokonce zpětně opravují tiskové chyby.

Ruční kontrola by znamenala pročíst stovky stránek právního textu a jejich vazeb.

Soudce, který by měl ověřit „správnost každého paragrafu“, by tím strávil týdny.

Proto se v praxi soudí podle **textu z komerčních systémů**, které konsolidace provádějí automaticky.

Formálně se tak rozsudky odůvodňují „podle zákona č. XXX Sb., ve znění pozdějších předpisů“, ale **ve skutečnosti vycházejí z verze sestavené soukromým vydavatelem**.

5. Právní jistota na papíře, nejistota v praxi

Z pohledu Ústavy je všechno v pořádku:
zákony jsou vyhlášeny, veřejně dostupné, účinné.
Ale z pohledu občana je situace jiná.

Ústavní soud opakovaně upozornil, že:

„Zákon musí být formulován tak, aby byl pro adresáta srozumitelný a předvídatelný.
Nepřehlednost a roztržitost právních předpisů narušuje princip právní jistoty.“
(Pl. ÚS 77/06, Pl. ÚS 15/09)

Jinými slovy – pokud se občan **nemůže rozumně dozvědět, co se po něm chce,**
stát tím **porušuje princip právního státu.**

6. Když jedno slovo změnil celý právní svět

Abychom viděli, jak křehká je srozumitelnost právních textů, podívejme se na dva reálné příklady.

Příklad 1: Zákoník práce – povinnost chránit i třetí osoby

Původní znění (§ 103 odst. 1 písm. a) do roku 2007)

„Zaměstnavatel je povinen zajistit bezpečnost a ochranu zdraví **zaměstnanců při práci** s ohledem na rizika spojená s výkonem práce.“

Po novele (zákon č. 362/2007 Sb.)

„Zaměstnavatel je povinen zajistit bezpečnost a ochranu zdraví **při práci** s ohledem na rizika možného ohrožení života a zdraví.“

Z textu zmizelo jedno slovo – „**zaměstnanců**“.

Na první pohled bezvýznamná úprava.

Ve skutečnosti šlo o **revoluci v BOZP**:

zaměstnavatel nově odpovídá i za **osoby, které nejsou jeho zaměstnanci**,
např. dodavatele, řemeslníky nebo návštěvníky provozu.

Aspekt	Před novelou	Po novele
Kdo je chráněn	Pouze zaměstnanci	Všechny osoby na pracovišti
Povaha rizik	Jen pracovní činnosti	Všechna možná ohrožení
Důsledek	Omezená odpovědnost	Rozšířená odpovědnost a pokuty

Nikdo, kdo si přečetl konsolidované znění bez znalosti historie, by **netušil, že došlo k zásadnímu posunu povinností**.

Důvodová zpráva to sice vysvětluje, ale ta je dlouhá a **nepřístupná běžnému čtenáři**.

Příklad 2: Občanský zákoník – „může“ versus „musí“

Původní znění (§ 2208 odst. 2, účinné od 1. 1. 2014)

„Neodstraní-li pronajímatel v přiměřené době závadu, **může** nájemce závadu odstranit a požadovat náhradu.“

Po novele (zákon č. 163/2020 Sb.)

„Neodstraní-li pronajímatel v přiměřené době závadu, **musí** ji odstranit nájemce, pokud tím odvrací vážnou újmu.“

Jedno slovo – a právo se změnilo v povinnost.

Nájemce, který dříve **mohl, ale nemusel** jednat,

nyní **musí** zasáhnout, jinak **může nést odpovědnost za škodu**.

Aspekt	Před novelou	Po novele
Povinnost nájemce	Dobrovolná	Závazná
Charakter úpravy	Dispozitivní	Kogentní
Riziko nečinnosti	Žádné	Odpovědnost za škodu
Opět – žádné upozornění, žádné vysvětlení, jen tichá změna slova ve Sbírce zákonů.		

Příklad 3: Dopravní předpisy – když se z „může“ stane „musí“

Původní znění § 4 písm. a) zákona č. 361/2000 Sb. o silničním provozu (před novelou 2011):
 „Řidič se musí chovat ohleduplně, aby neohrozil bezpečnost silničního provozu.“

Znění po novele č. 297/2011 Sb.:

„Řidič je povinen chovat se ohleduplně a ukázněně, aby neohrozil bezpečnost silničního provozu a zdraví osob.“

Na první pohled se změnilo jen pár slov — přibýlo „**ukázněně**“ a doplnění o „zdraví osob“. Ve skutečnosti ale tato drobná úprava zásadně rozšířila **odpovědnost řidiče a pravomoc policie**.

Aspekt	Před novelou	Po novele
Povinnost	Obecná ohleduplnost	Rozšířená o ukázněnost a zdraví osob
Možnost postihu	Pouze za ohrožení provozu	I za neukázněné chování bez následku
Důsledek	Policie mohla zasáhnout jen při prokazatelném ohrožení	Policie může pokutovat i „riskantní styl jízdy“ bez nehody

Na první pohled drobná jazyková nuance umožnila v praxi pokutovat řidiče i v situacích, kdy k žádnému ohrožení nedošlo – například za „prudké přejíždění mezi pruhy“ nebo „neohleduplné zrychlení“.

Změna tím posunula hranici mezi **reálným ohrožením** a **subjektivním hodnocením policisty**, čímž vznikl i prostor pro nejednotnou praxi.

Komentář:

Právníci tuto změnu tehdy označili za „neviditelnou revoluci v dopravním právu“.

Jedno přidané slovo – *ukázněně* – umožnilo zcela nový typ postihů a zásadně změnilo interpretaci chování řidiče na silnici.

7. Čeština jako právní minové pole

Čeština je krásný, ale zrádný jazyk.

Bohatý na významy, nuance a předložkové hrátky.

Právě proto je **neobyčejně obtížný pro právní přesnost**.

Jedna čárka může změnit výklad celé věty.

Z „zaměstnavatel odpovídá, zaměstnanci“ je rázem „zaměstnavatel, zaměstnanec odpovídá“.

Stejné slovo může mít v jiném paragrafu jiný význam.

Právní jazyk se stal **technickým kódem**, který běžný občan nečte, a právníci sami se často neshodnou na tom, „co tím chtěl zákonodárce říct“.

8. Chybí překlad zákonů do „lidštiny“

V Evropě už pochopili, že samotný text zákona nestačí.
Nestačí vědět, *co se mění* — je potřeba vědět také *proč*.

Země	Jak to řeší	Charakteristika
DE Německo	Každý zákon doprovází oficiální Begründung – výkladový komentář vlády.	Soudy jej běžně používají pro výklad záměru.
FR Francie	Součástí <i>Journal Officiel</i> je i „Exposé des motifs“ – důvody přijetí.	Právní účel je veřejně přístupný.
EU Evropská unie	Každé nařízení a směrnice začíná sérií odůvodnění „vzhledem k tomu, že...“	Interpretace je součástí textu.
CZ Česká republika	Důvodové zprávy existují, ale nejsou zveřejněné s textem zákona.	Občan neví, proč se něco změnilo.

České právo tak zůstává **formálně přístupné, ale fakticky nepochopitelné**.

9. Co by mohlo právo opravdu přiblížit lidem

Cesta ven existuje – a technicky je už dnes možná.
Digitální Sbírka zákonů (zákon č. 222/2016 Sb.) umožňuje publikovat nejen samotné znění, ale i „**metainformace**“ – tedy vše, co dává právu smysl:

1. **Krátká anotace novely:**
co se mění, proč a jaký má být dopad.
2. **Odkaz na důvodovou zprávu** přímo z konkrétního paragrafu.
3. **Judikatura** navázaná na konkrétní ustanovení.
4. **Výkladové poznámky** psané srozumitelným jazykem.
5. **Časová osa účinnosti** – aby občan viděl, kdy platila která verze.

Ovšem i po téměř dekádě je stále jen ve zkušebním provozu.

Takový systém by udělal z práva **živý, srozumitelný organismus**.

Z něčeho, co dnes většina lidí vnímá jako džungli paragrafů,
by se stala **pochoitelná mapa povinností a práv**.

10. Závěrečné zamyšlení

Dnešní stav české legislativy lze shrnout do jediné věty:

Formálně je právo přístupné, materiálně však neproniknutelné.

Soudci, úředníci i občané stojí před stejným problémem:

neexistuje jedno spolehlivé, srozumitelné místo, kde by bylo možné poznat nejen, *co zákon říká*, ale i *co tím myslel*.

Konsolidovaná znění jsou jen prvním krokem.

Dalším musí být **srozumitelný výklad, jazyková kultura a společná právní gramotnost.**

Protože zákon, který občan nerozumí, **není skutečně poznatelný zákon** –
a právo, které nikdo nedokáže pochopit, **není skutečná spravedlnost.**

***Poznat zákon znamená vědět nejen, co se píše v
paragrafu, ale co tím chtěl stát říct.“***

A dokud se tyto dvě věci nebudou shodovat,
bude české právo spíš hádankou než jistotou.

